

ГОДИШНИК НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ
АСОЦИАЦИЯ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СОЦИОЛОГИЯ В СУ
КАТЕДРА СОЦИОЛОГИЯ, ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
Том 2, 2005-2006

БИЗНЕС СДРУЖЕНИЯТА – ПУБЛИЧНА ФОРМА ЗА
ОТСТОЯВАНЕ НА ЧАСТНИ/ ГРУПОВИ ИНТЕРЕСИ –
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ДВА БЪЛГАРСКИ ГРАДА
(БАНСКО И СЕВЛИЕВО)

НИНА КЕХАЙОВА

КУРСОВА РАБОТА ПО ТЕОРИИ ЗА МОДЕРНИЗАЦИЯТА
РЪКОВОДИТЕЛ: АС. ВЕНЕЛИН СТОЙЧЕВ

Теоретични предпоставки

Една от основните форма за публично отстояване на структурирани частни/групови интереси са НПО. От това твърдение може да се направи извод, че щом има НПО – та, значи са налице структурирани частни интереси, а щом са налице те, значи имаме гражданско общество, което посредством тези организации оказва влияние върху определени политики – на централно и на местно ниво.

Това твърдение предпоставя съществуването на гражданското общество и наличието на структурирани граждански интереси, които да са предметни в определени публични практики. Ето защо изследователски коректно е да се докаже това твърдение.

В настоящето изследване се проследява едно основно различие, което се изразява в дейността на НПО-та, които са част от реалността на два български града – Банско и Севлиево. Това са НПО – та, в които участие вземат представители на местния бизнес. Анализът се насочва, към тези два града, поради техните същностни характеристики. В случая разликата в това, че единият има развита промишленост, а другият – туризъм, не е определяща при типологичния избор на градовете. Те се избират, защото са малки градчета и точно, защото са малки са обозрими. А от друга страна, преди 1989г., всеки един от тях има развита определена икономическа сфера. Важното е да се проследи какво се случва оттук насетне, когато тази сфера се трансформира от държавна в частна. Какво се случва със социалната реалност, в тези два града.

За да се онагледят този процес, в случая се избират частните интереси на членове на НПО. Тези НПО са организации, в които членуват представители на местния бизнес. Техните частни интереси ще бъде призмата, през която ще бъде реконструирано това, което се случва в тези два града след 1989г.

Избират се интересите на членовете на тези сдружения, защото чрез техните частни интереси би могло да се проследи публичното артикулиране на тези интереси и как те водят до определени публични практики и социална промяна. Избират се частните интереси на бизнесмените поради факта, че след 1989г. те са активни субекти – развиват частна инициатива.

Сравнителен анализ се прави поради факта, че само посредством сравнението би могло да се определи нещо като принцип за една социална реалност. А сравнявайки социалната реалност в двата града, още на пръв поглед се натъкваме на различие, което може да бъде разбрано, само ако се разгърне цялостната логика на събитията в двата града след 1989г.

Тук е необходимо да се направи една уговорка. Изводите се правят въз основата на емпирични данни, събрани с помощта на две изследователски практики. В случая е важно, че времевата разлика на теренната работа е 2 години. Ето защо това, което трябва да бъде отбелязано, че наличието на тази времева разлика може и да е определяща. Поради тази причина, всички изводи, които се правят са под рубриката, „като например” и не претендират за изчерпателност и точност.

Дефиниране на основното противоречие, цел на анализа и основни въпроси, задаващи рамките на анализа

Какво имаме на терена в Банско към момента на провеждане на изследването. Налице са няколко сдружения, в които влизат представители на местния бизнес. От една страна е налице сдружение на бизнесмени, занимаващи се с дърводобив и дървопреработване. От друга страна, съществуват сдружения, в които влизат бизнесмени, развиващи дейност в сферата на туризма – хотелиери, превозвачи, ски-учители, ресторантьори. В тези сдружения дейност „развиват” представители на дребния и средния бизнес. Бившите заводи и хотели, които са приватизирани, не са активисти на тези сдружения. Представителите на местната власт не членуват в нито едно от тези сдружения, намиращи се на територията на града. Дейността на тези сдружения е изцяло насочена към дейността на съответните бизнесмени. Това, което може да се каже като обобщение на картинката в град Банско, е следното – налице са сдружения, в които участие вземат представители на средния и дребния бизнес, изцяло съсредоточени в съответните сфери – туризъм и дърводобив и дървопреработване, без всякаква връзка помежду си. Едрите предприемачи – собственици на приватизирани обекти, не вземат дейно участие в тях. А местната власт, която „оказва морална подкрепа”, не е член на тези сдружения.

На терена в Севлиево, към момента на провеждане на изследователската практика, е налице едно сдружение на местния бизнес – „Севлиево 21 век”. В него активна (под активно се разбира действително, а не формално присъствие в сдружението) дейност развиват – представителите на едрия и средния бизнес. Представителите на едрия бизнес са мениджъри на бившите държавни предприятия, които са приватизирани. Общината е член на сдружението, а неговата основна дейност е „спонсорира и финансира социални и културни дейности” – Дълбочинно интервю с Кмет на град Севлиево. Една част от дребните бизнесмени вземат участие в сдружението, а друга част - не – „ Издиша, нещо изкуствено има...Имам, чувството, че не съм за там.” – Дълбочинно интервю със собственик на птицеферма. Като обобщение

може да се каже, че в град Севлиево е налице едно сдружение, в което вземат участие представители на едрия бизнес (мениджъри), средния бизнес, някой дребни бизнесмени и Общината. Тяхната дейност е социално ориентирана.

Въпреки разликата във времевия период на провеждане на теренната работа, може да се изведат различията между двата града. Чисто количествени разлики – в Банско има няколко сдружения, в които влизат различни бизнесмени, а в Севлиево само едно. Освен чисто количествени разлики се наблюдават и качествени различия. Организации, в които участие вземат представители на бизнес, но в единия случай на дребния и средния, а в другия активна роля имат представители на едрия бизнес. Местна власт, която в единия случай не е член на сдруженията, а в другия е. Цели на сдруженията, но в единия случай насочени към професионална дейност, а в другия към социална дейност. Положението допълнително се усложнява от факта, че в един индустриален град, акцентът пада върху обществено полезна дейност, а в един град, който е туристическа дестинация, се акцентира върху конкретна дейност на местните бизнесмени, а не към социална дейност, която да създава благоприятни условия на хората, избрали Банско, като туристическа дестинация. Това, което изниква като питане, е : „Как е възможно да съществува подобно различие между социалните реалности в двата града?”

За да се даде отговор на така поставения въпрос, е необходимо да се разгледат основните „актьори”, които влизат в конструирането на така зададеното противоречие. И в двата случая имам представители на местния бизнес – дребен, среден и едър, местна власт и поставени цели. Чрез показването на частните интереси, които от своя страна (не)биват публично представени посредством сдруженията, под формата/ липсата на определени практики – професионална/ социална дейност, ще бъде направен опит да се даде отговор на основното изследователско питане.

Въпросите, на които ще се търси отговор, са:

Какви са частните интереси на основните актьори?

1. Как са се формирали тези частни интереси ?
2. Определяват ли се в определени публични практики?
3. Ако не се определяват, защо не се определяват в публични практики посредством сдруженията?
4. Ако се определяват в публични практики посредством сдруженията – каква е формата на определяване и защо е точно такава тази форма?
5. Какво е следствието от така предметените частни интереси – какво произвеждат те?

За тази цел ще бъде реализиран вторичен анализ на емпирични данни, събрани посредством качествени методи. За целите на анализа ще бъдат използвани:

1. Дълбочинни интервюта с представители на бизнеса, които (не)членуват в съответните организации – в град Севлиево и град Банско
2. Дълбочинни интервюта с представители на местната власт – такива, които заемат ръководни постове – в град Севлиево и в град Банско

Анализ

Към 1989г на територията на град Банско има развита следната индустрия – няколко завода – единият, от които се занимава с производство на столове, начални инвестиции в сферата на туризма (1986г. с политическа протекция, в Банско се осъществяват инвестиции в сферата на туризма), развита е определена част от Селското стопанство и определен брой хора, занимаващи се с частна дейност в сферата на дърводобива и дървопреработването (на черно по гаражи и мазета, успоредно с работата в заводите).

„Напротив, през цялото време откакто съществува Банско е имало частни работилници... Понякога са се крили, понякога винаги държавата е отпускала по нещо. Ами както са били частни обуцари, частни фризьори, частни... Винаги е имало частни дърводелци.” –Член на сдружението на дървопреработвателните и мебелопроизводителите

Връзката централна - местна власт се характеризира със значителна стабилност. На територията на град Банско няма силни икономическа номенклатура въпреки че някой от предприятията изнасят за външни пазари. Ако имаше мощни местни икономически субекти, те биха развили дейност след 1989г., а де факто такава тенденция не се забелязва. Това от своя страна определя наличие на силна политическа номенклатура, която се намира в пряка зависимост от централната власт. По този начин превръщането на Банско в туристически център е държавата политика – „спусната от горе“.

„Как да ви кажа, ... много усилия сме положили, за да могат тези хора да станат съпричастни. Защото човек ако не е стоял, няма отношение. Както беше... на правителствено ниво, на други... Организирахме курсове... За да научим директорите на предприятията и партийните секретари да ги учиме на ... ски, за да ги... запалим, така да се каже, за да са съпричастни. Като организирахме 5-дневен семинар, в който, примерно, до обед се карат ски, следобед – полити..., друга

подготовка, друго нещо, нали... Така, за да станат съпричастни.” – собственик на Хотел „Балмакс”

До стартирането на инвестициите в сферата на туризма, градът няма никакви традиции. Съществува определена дейност в тази сфера, но тя се изразява в наличието на една – две бази и определени ски – дейности, които са дело, по-скоро на отделни хора, запалени по този спорт, отколкото на субекти със структурирани икономически интереси.

„Това е почти като експедиция Еверест. Тъй като – малки деца, никакви условия, пеша се пътува - всичко се носи на гръб, в това число и ските... Това е цяла епопея. И 2-3 лагера се правеха. 100 деца са ходили на лагер там. Всичко необходимо направено – палатки..” - собственик на Хотел „Балмакс”

По този начин късната инвестиция в сферата на туризма – 1986г., липсата на опит в тази сфера, личната инициативност на определени хора, които нямат структурирани икономически интереси, определят субектите, ангажирани в тази сфера, да нямат силни стартови позиции към 1989г.

Поради природните условия (градът се намира в Пирин планина) и развитие на сектор за дървопреработване (от наличните предприятия в града), една част от хората, заети в него, осъществяват частна инициатива, по мазета и гаражи. Точно, защото инициативата е по мазета и гаражи, тя не акумулира мощни икономически субекти, а произвежда субекти, които развиват дейност, за да си докарат допълнителен доход, успоредно с работата в държавните предприятия.

Към 1989г. на терена са налице мениджъри на предприятия, които не са силни икономически субекти; политическа номенклатура, която е в пряка връзка с централната власт; заети в сферата на туризма, но икономически слаби и политически зависими; и политически независими, но икономически слаби субекти, занимаващи се с дървопреработване и дърводобив.

Към 1989г. на територията на град Севлиево има развита следната индустрия – разнородни промишлени предприятия – около 25 на брой и развито селско стопанство.

„...още по времето на социализма е заложена такава карта от промишленост, разнообразна. Имаше. Аз си спомням, че по география учехме, че Севлиево е най-промишленият град.” – Дълбочинно интервю с собственик на птицеферма

Една част от тези заводи работят за пазари, които са извън границите на СИБ. Това автоматично превръща техните ръководители не в обикновени „директори” на държавни предприятия, а в мениджъри. Работата им в условия на реална пазарна

конкуренция определя развитието на качества и умения, които са важен ресурс за социално разполагане след 1989г. А развиващото се производство лесно би могло да се адаптира към условията на пазарна конкуренция. Тези мениджъри са част от политическата номенклатура, но веднъж излъчени от нея, се обособяват чрез ресурсите, които им предоставя заеманата позиция и стават мощни субекти, които имат ресурс за действие. Това гарантира тяхната самостоятелност преди 1989г. и възможността за бързо действие след 1989г. От друга страна тези ръководители, стабилизирайки своите позиции, стават независими от централната власт. Наличната местна политическа номенклатура, от чийто среди те са произлезли, губи водещия си принцип в града.

„.....просто сме имали късмета с едно просто за времето си партийно ръководство например беше на общинския комитет на партията, Стефан Матеев се казваше, значи вие можете ли да си представите преди 89-та година някъде да не се прави манифестация, чували ли сте го...” – Мениджър Видима идеал

Важни стават икономическите субекти, които, поради политическото си минало, се намират в преки връзки по между си и определят социалната реалност в град Севлиево.

„Просто всички сме заедно, тръгнаха някъде от 76-78-ма година.”- Мениджър Видима Идеал

Това се доказва от един прост факт – сключване на приватизационна сделка, която не минава през централната власт, и подготовка за други такива, но невъзможността те да се осъществят поради намесата на т.н. нова политическа номенклатура след 1989г.

„92г., местните структури на СДС за едно с “Подкрепа” изготвиха списъци на ръководители, директори, които са били, а това нямаше как да е... са били членове на партията – директори, зам.-директори и т.н.” – Интервю Мениджър АББ

За това думи, като „преди 1989г. ние не правехме манифестации”, не са прецедент, а част от логиката на развитието на Севлиево. Така към 1989г. в Севлиево има мощни икономически субекти, които са независими от централна власт, а едновременно с това са и местни политически субекти, които са в тясна обвързаност помежду си – първоначално, като част от местната политическа номенклатура а в последствие, като част от икономическата номенклатура.

Ситуацията в Банско към 1989г. се характеризира с голям брой слаби икономически субекти – в две сфери на туризма и дърводобив/ дървопреработване и голяма зависимост от централната власт. Към този момент в град Севлиево се

наблюдават голям брой силни икономически субекти и слаба зависимост от централната власт.

Съдбата на тези актьори след 1989г. година търпи развитие. Промените на централно ниво оказват влияние и върху двата града. Въпреки че в единия имаме силна зависимост от централната власт, а в другия слаба зависимост.

В Банско силната зависимост от централната власт се трансформира - отделните представители на местната власт, започват да зависят от политическите централи и от провежданата от тях политика.

„В: Като наближат избори сигурно идват и обещават?

О 5: Не.

О 2: Не се решава тука, а от централата в София.” – фокус група собственици на Хотели

В града влизат мощни инвеститори, чрез приватизационни сделки на централно ниво. Един от тези инвеститори построява нови хотели върху земя, върната на хората, посредством реституцията. Пак с помощта на политическата протекция се закупуват общински терени (сградите на бившето АПК), които се дават под аренда от софийнец. Чистотата в града се поема от софийска фирма. Водещия принцип се запазва – зависимост на града от централната власт, независимо от коя политическа сила е тя. Разликата е в това, че в града политическата окраска става важна, но самата окраска, поради наличието на няколко партийни централи е разнолика.

„Дори когато..... беше правителството на Жан Виденов, М. Ч., като министър на правосъдието и ...така... фен на Банско, а... Г.Г., който беше министър на екологията, К. беше на горите, се поде една инициатива да бъде..... задействан този втори етап, но много бързо бяха сменени, то се – малко съгласуваши го, подготвиши, смени се правителство, пак започнеш отначало” – Собственик на Хотел

Навлизането на чуждестранния инвеститор не води до откриването на нови работни места, които да се заемат от банскалии, защото той си води хора от София. Освен това и тримата големи инвеститори нямат опит в сферата на хотелиерството. По този начин те са притиснати от две страни – липсата на опит и установени пазари, от една страна, а от друга, довършване на инвестиционната програма в сферата на туризма, което да превърне Банско в международен туристически център.

Политически е определена и съдбата на другите предприятия на територията на град Банско – Предприятието за производство на столове е закупено от човек, който го е източил и препродал.

„ 51 % чуждо участие, останалото е държавно. Продаден е на високо равнище за смешни пари на някакъв американец от български произход – А. М., който е купил завода в Троян (може би каза и Якоруда и изброи още поне два). Каза, че е продавал продукцията под себестойността ѝ. Не. Просто така го е източвал. След като го е изцедил до максимум го е продал на някакви евреи.” – Мебелоприизводител съдружник в фирма „А”

Така липсата на силни икономически субекти определя начина, по който протича раздържавяването на собствеността в Банско. По този начин в Банско се оформя един мощен инвеститор, но неговата дейност не е в пряка връзка със социалната реалност на град Банско (поне на този етап) – разполага с персонал, които не е от Банско, разчита на местната власт, която се намира под политическия диктат на съответната централа. Това, което не трябва да се изпуска от погледа обаче е фактът, че дейността е насочена към град Банско – туристите посещават града. Това е основно противоречие - големият инвеститор не зависи от местната власт, а от хората в Банско, като съответна работна сила, не зависи и от това какви заведения и развлечения има в града – неговите туристи идват с предплатени пакети, а те предлагат всички екстри, но зависи от природата около града. Обаче тя не е сама по себе си. На лице са и други субекти, за които природните дадености са източник на доходи. Само че едните я унищожават (секат горите), но инвеститорият ги ползва. Неговият частен интерес е да се съхрани природният ландшафт. На този етап такава опасност не съществува – Пирин е парк, и изсичането на гората е по-скоро изключение, а не принцип, като в Разлог.

От друга страна няма мощни потребители на природния ресурс – голяма част от тези фирми са дребни и средни, с не голям пазар, които по-скоро се опитват да се наложат на пазара, отколкото да развият мощна икономическа дейност. Това е така, защото първо голяма част от тези субекти, са дребни предприемачи, които работят за вътрешния пазар или имат връзки с по една – две фирми от чужбина. Тяхната дейност, поради дребния им характер има за цел да се утвърдят на пазара и едновременно с това е много зависима от тенденциите на пазара.

„ Фактът за това е, че България все още не се е наложила на международните пазари като добър производител на мебели и тука идват хора, които търсят така нареченото “под вол теле”, т.е. на много ниски цени, с много високи изисквания на мебелите, което нас също ни затруднява.” – Представители на сдружението на дървопреработвателните и мебелопроизводителите

“Не, отначало... аз говоря за себе си, защото те не са износители, те работят за вътрешния пазар. Значи говоря за нас как сме започнали. Нашата фирма започна,

дойдоха тука едни момчета, които са от Пловдив и... изнасят за Англия. Докараха мостра, разработихме я мострата и почнахме полека-лека да навакстваме с по-големи поръчки и по-големи поръчки. След това се свързахме с една френска фирма, която също започна една мостра, втора мостра, трета мостра – къртовски труд в продължение вече на четири години се бориме за пазари. Горедолу успяваме вече.” - Представители на сдружението на дървопреработвателните и мебелопроизводителите

Една част от представителите на този бизнес се е утвърдила на пазара– средният бизнес („дървените босове”) – това са хора, които са били част от някогашния завод. Те въпреки че в момента имат пазари (формирани посредством социалните мрежи от преди 1989г.), нямат мощен капитал, който да ги направи силни икономически субекти.

Общият проблем и пред едните и пред другите е държавната политика, по отношение на патентните данъци, Акт 16, законовите постановления за притежаване на горската собственост. Това са неща, които, от една страна, убиват дребните бизнесмени (под формата на непосилни разходи) и спъват работата на средните бизнесмени(под формата на разходи, но и затрудняване на работния процес). Това задвижва и артикулира техните публични интереси да се обединят в сдружение, чиято дейност е насочена именно към такава дейност. В него не влизат тези бизнесмени, които се ползват с политическа протекция, защото за тях законовите разпоредби не са заплашителна форма, за тях е важна личната връзка, която им гарантира законова неприкосновеност. Това от своя страна влиза в противоречие с факта, че на всеки 4 години политическите поддръжници се сменят. Тук основен движещ принцип на разгръщане на процесите е слаби икономически субекти, които от една страна трябва да се борят за пазари и натрупване на капитал, в условия на стагнираща държавна политика. Така се стига до създаването на дружество. Но точно поради факта, че те са слаби икономически субекти, дружеството разчита повече на лични връзки и покровителства, а не на публични практики, които да доведат до провеждане на определени местни и държавни политики.

“В: Промените в политическата ситуация оказват ли влияние върху работата ви?

О: Оказват, защото от тия въпроси политическите организации искат дивиденди, включително и със смяната на правителства, партии се сменят нещата и докато влезем в час да се запознаем с хората – за мен лично се отразяват.” – Член на сдружението на дървопреработвателните и мебелопроизводителите

Проблемите на тези предприемачи не свършват до тук. Въпреки традицията на Банско в тази сфера, за тях е трудно да намират квалифицирана работна ръка. За голяма част от хората в града е по-лесно и изгодно да се занимават с туризъм, а не да работят това. Но за момента, това не е основен факт, задвижващ отношенията, между двата сектора, поради слабостта на представителите в тях. Представителите на дребния и средния бизнес, в сферата на туризма, в Банско стартират своята дейност след 1989г. Всички представители на дребния бизнес имат семейни хотелчета. Това са хора, които са без всякакъв опит в тази сфера. За доказателство на това е създаденото първо сдружение, чиято цел е да се теглят заеми от Световната банка, за развитие на туризъм. Стартирайки тази си дейност – те трябва първо да се наложат на пазара и второ - да се учат как се прави подобен бизнес, в процеса на работа. Така лесното стартиране на подобен бизнес влиза в противоречие с трудностите на това да се установиш в този бизнес. Особено когато традициите в този сектор не са особено големи. За големите инвеститори не е проблем да направят ПР и рекламна кампания. Туристите, които те привличат в града, не ползват нищо от съществуващите местни услуги. Но за малките бизнесмени е трудно да се направят реклама и ПР. Те се обединяват в подобно сдружение именно с такава цел – да привлекат туристи. Идеята за привличане на туристи влиза в противоречие с капацитета на тези хотелчета. Те не могат да сключат договори с тур оператори, защото са с малък капацитет, така че трябва сами да се борят в тази посока. Привличането на туристи от своя страна в тези хотелчета не води до големи приходи и капитали, защото те самите са малки. Вземането на кредит за разширяване на дейността е изход, но съчетано с това, че те в момента се налагат на пазара и нямат опит, прави риска в тази посока прекалено голям. А от друга страна кредитите, които биха могли евентуално да им се отпуснат са прекалено малки – 5 000 лева. Те биха им свършили работа по-скоро за козметични промени, но не и за разширяване на дейността им. Липсата на опит и налагането на пазара ги обединяват в едно или друго сдружение. Но веднъж вече в даденото сдружение, дори и да привлекат туристи и да натрупат опит, малките им капацитети пречат да се развият, а не съществуват и обективни условия това да се случи. По отношение на средния бизнес – това също са външни инвеститори, които обаче не са толкова мощни, като едрия инвеститор. Въпреки че имат определен опит, те трябва да се наложат на пазара като предпочитани заведения. От друга страна и дребните и средните хотелиери, поради наличието на голям инвеститор се налага да плащат патентен данък в зависимост от категорията на града, като курортен център, а не в зависимост от категорията на

съответния хотел. По този начин икономическата им инициатива е притисната от още една страна – данъците, които те трябва да плащат.

Местната власт, която е изцяло зависима от централната власт, не предприема никакви публични практики (кандидатстване по проекти, активно взаимодействие с представителите на местния бизнес) и не се легитимира пред обществеността, точно защото има протекцията на централната власт, която отпуска субсидиите на общините не по отношение на техните приходи, размер и големина, а на базата на „послушност”. Това от своя страна засилва тясната ѝ обвързаност с централната власт и я прави още по-силно зависима от нея. Представителите на местния бизнес не предявяват претенции по отношение на бездействието на местната власт, защото те не притежават ресурси за въздействие върху нея. А тези ресурси са неефективни поради слабостта на тези местни икономически субекти. Така, като единствена публична практика на общината са благотворителните обеда, откриването и закриването сезона, които по-скоро имат символичен характер, отколкото дейност, насочена към артикулиране на определени граждански интереси. Показателен е фактът, че общината нищо не прави за рекламирането на туризма. Тя само подкрепя морално издаването на съответен филм.

Единствения възможен изход от така създалата се ситуация е в големите икономически субекти, които въпреки че имат протекцията на политическите централи, развиват бизнес в град Банско. В момента, в който това излезе като водещ мотив на преден план, нещата биха придобили друго развитие.

Наличието на силни икономически субекти и слаба зависимост от централната власт определя по нататъшната съдба на град Севлиево. През 1992г се образува Joint Venture между един от бившите заводи „Видима Идеал” и Американската компания „Американ стандарт”. Това събитие става възможно благодарение социалните мрежи на един от икономически субекти, но не и без помощта на другите икономически субекти, с които се намира в тясна връзка. Градчето не остава засегнато от политическите промени на национално ниво. По време на правителството на Филип Димитров местните структури на СДС, съвместно с Председателя на една от Синдикалните организации – Подкрепа, организират подмяната на ръководителите на действащите тогава държавни предприятия. Видима се оказва единственото предприятие, раздържавено по схемата – директен контакт с инвеститори и влагане на средства директно в самото производство – за неговото модернизиране и обновяване. По схемите на източване, голяма част от наличните активи на другите предприятия са унищожени, за да се обявят за масова или касова приватизация, по-късно. Кое от своя

страна води до вливане на средства в централната власт, а не в модернизация на съществуващите производства.

„И тук за 3 год. беше сложен един синдикален лидер, който за 3 години успя да продаде и ламарината на покрива на завода. Отчайващо беше положението, но ние не сме единствения случай, така че...” – Мениджър АББ

Не такава се оказва съдбата на Видима. Производството за определени пазари се запазва. Новите инвеститори изискват план за развитието на завода. През 1997г. се извършва модернизация (чрез въвеждането на дилър тип кредит), а през 1998г. разширяване на производствения капацитет на предприятието (*„Ние имахме 98-ма година една голяма реконструкция. До тогава капацитета на предприятието беше 1200000 смесители. След тази реконструкция на тази площадка капацитетът стана 3000000. Значи ние с увеличаване на 30 процента на производствените площи увеличихме производствената възможност смятайте колко от 1.2 до 3, над два пъти, 2.3 някъде пъти.” – Мениджър Видима Идеал*). На следващата година се взема решение да се построи още едно предприятие, което е към Видима.

„Значи преди 92 година, тъй ние влязохме в джойнт венчъра с 9 млн. долара продажби и 936 човека. Сега сме на 160, т.е. 100 млн. долара миналата година с 2000 човека – значи 2 пъти увеличение на персонала имаме 10 пъти увеличение на продажбите.” – Мениджър Видима Идеал

През 1997г. се прави една нова инвестиция „на зелено” и се построява нов завод – „Идеал Стандарт”, който също е с големи производствени мощности. Събитията около втората инвестиция са особено драматични. Американските собственици не желаят да инвестират в Севлиево, поради малките размери на града и невъзможността те да осигурят наличната работна ръка.

„.....Американ Стандарт, дори (неразбираемо) казват “много сме доволни, но вие сте малък град, не можете да осигурите работна ръка за такъв завод...” – Интервю мениджър Идеал Стандарт

Но поради активната дейност от страна на местната власт и на мениджърите на Видима Идеал, заводът е построен в Севлиево. Така в град се прави за втори път мощна чуждестранна инвестиция. Една част от бившите предприятия са приватизирани от инвеститори – български или чуждестранни. По този начин се извършва една реиндустриализация на Севлиево, който обаче запазва размера си на малък български град.

„Не случайно в статистика, в статистическо отношение като погледнеш, се вижда, че Севлиево има ръст средно между 2% и 3% на производството си – индустрията главно, което е много добро, постижение.” – Кмет на Град Севлиево

Местната власт активно се включва в реализацията на проекти, които да улеснят работата на новите инвеститори. Реализират се няколко основни проекта - газификация на града и пълна цифровизация на телефонните абонати.

„...съвместно с инвеститорите на територията на общината, с които заедно поехме инвестицията по връзване на Севлиево към националния оптичен пръстен. Поради тая причина, пак с тристранен договор между /значи, ние сключихме тристранен договор между общината, БТК и “Идеал стандарт”/, пак с тристранен договор между общината, “Идеал стандарт” и “Булгаргаз” прекарахме над 37 км газопровод от Деветаки??? до Севлиево” – Кмет на град Севлиево

Чрез тези съвместни проекти, местната власт веднъж помага на инвеститорите да развият бизнеса си, а от друга страна - стабилизира своите позиции пред обществеността, като легитимна власт. Така в град Севлиево за няколко години се повишава жизнения стандарт. В съчетание с активната дейност на местната власт, населението на града, започва да предявява нови претенции.

„Поставят се нови критерии на много по-високо ниво в областта на социалната сфера, в областта на екологията, в областта на културата, ако щете, и в областта на спорта дори, че...” – кмет на Град Севлиево

Това, което остава на местната власт, е да отговори на тези изисквания, защото в противен случай губи легитимността си, а в момента, в които я загуби, се превръща в неуспешна местна власт. Стартира разработването на редица проекти във връзка с инфраструктурата и екологията. Около новите заводи се създава едно ядро от местен дребен и среден бизнес. А активната позиция на общината – по отношение на местните данъци и такси, бързата дейност, липсата на корупция – създава условия за стимулиране на дребната инициатива. Като обобщение за местната власт би могло да се каже, че в началото на 90г. тя не е зависима от политическия връх, а е пряко обвързана с местната икономическа номенклатура. Съвместно с нея извършват раздържавяването на собствеността, което става пред очите на цялата общественост. По този начин практиките на местната власт придобиват легитимност пред обществеността. От друга страна ре-индустриализацията прави така, че се повишава жизненият стандарт в града. Това пък води до повишаване изискванията на севлиевици, към местната власт, което от своя страна определя постоянна дейност на представителите на местната власт, която

се изразява в изработването на определени проекти и кандидатстване за финансирането по тези проекти.

В тази среда лесно се осъществява частна местна инициатива – дребна и средна. Една част от този местен бизнес е в пряка връзка с големите заводи – обслужващи звена, а друга част има възможност да се развива в среда, която благоприятства предприемчивостта.

„Идеал Стандарт....Просто те въведоха едни европейски, световни стандарти в Севлиево и всички останали частници, щат не щат, се равняват по тях. А това е хубаво за бизнеса. Това, че някой насила ще ти наложи да направиш нещо хубаво, това е илюзия. Всичко се прави от конкуренцията. Виждаш, че някой го е направил хубаво и на теб ти се иска да го направиш поне толкова хубаво или още по-хубаво. „ – Собственик на Птицеферма

По този начин в Севлиево имаме следната обвързаност: едрият бизнес, които е изграден от чужди инвестиции, дребни и средните предприятия, които зависят от дейността на едрият инвеститор, и други дребни и средни предприятия, които зависят от активната политика на местната власт, а самата местна власт - от легитимност пред обществеността, която на всеки 4 години я (пре)избира.

Цялата тази обвързаност сама по себе си съдържа цяла гама от напрежения. По отношение на едрият бизнес – Севлиево е малък град, поради което квалифицираната работна ръка трудно се намира.

„Значи, през последните години просто качествената работна ръка изхвъркна или от Севлиево и замина по чужбина или си намери работа в тия заводи. И в момента останаха хора, които са по-ниско ниво, под средно образование.” – Кмет на град Севлиево

„Значи, търсих работник за тук по поддръжка с някакви условия там за някакво образование да има, да има правоспособност за котли евентуално, за да замества огняря и много... информацията, която получих е много притеснителна. Значи, квалифицирани работници почти няма в Бюрото по труда.” – директор на техникум

За да се справят с този проблем – временно, те извозват работници от други съседни градове. Една част от тях остават в града. В перспектива те влагат в образованието – техникума в града, за да се снабдят с квалифицирани работници, а то друга страна, създават център за езиково обучение и компютърна грамотност – за да се сдобият с квалифицирани служители. Инвестициите в младите хора се превръща във водеща политика на фирмата.

„То не може една интернационална компания да комуникира без език и че това ще е необходимо на младите хора, където и да работят. Той се отваря светът просто (сmee се леко) вече. Затова първото нещо беше, значи нали имахме един профсъюзен дом на културата, който Видима го поиска от общината. Той беше полузападнал, много хубава сграда, но просто изоставен. Дадоха ни го безвъзмездно за седем години, през което време беше реконструирано из основи, една нова сграда стана, направихме там учебен център. А след това го разширихме. Взехме една порутена сграда на съда плюс едно (неразбираемо) училище и него. Всъщност в трите сгради направихме учебен център, а в последствие профсъюзния дом пък го освободихме за галерия и във обучение на деца – център по детско изобразително изкуство. И фактически в нашия езиков център в момента се учат 400 учещи, защото те са и деца, и възрастни. А паралелно с това обаче, в гимназията, които са направихме едно крило, така под наша, така това е едно крило за езиково обучение – с кабинетите, с каквото щете, въобще боядисахме крилото и (приповдигнато настроение) нали подновиха се и съответно се поддържаха по един чуждестранен учител всяка година да идва. Така че, нали продължава да поддържа на (неразбираемо) това е първия ни приоритет за езиковото обучение (сmee се леко).” – Мениджър Видима Идеал

„Беше защитена нова специалност техник по във санитарна арматура.

...която е тясно свързана тук си карат стажа, дори имаме, ние им подготвяме някои от предметите нали по нашия профил.” – Мениджър Видима Идеал

За новите инвеститори са важни младите хора, защото работят в пазарна среда, за която най-важният принцип, е да се устои на конкуренцията. Това става чрез гъвкавост и постоянна промяна в сферата на производството и внедряването на нови организационни практики на производство.

„След това въвеждането всяка година на някаква нова идеология изисква просто потенциал да могат да се възприемат тези неща и да се внедряват.” – Мениджър Видима Идеал

Инвестициите в образованието на младите води до създаване на възможности пред тях – и голяма част от младежите напускат Севлиево, като заминават за по-големите градове или чужбина. Както не веднъж се казва в интервюта – езикът отваря врати. Другите, които остават в града, не желаят да са обикновени работници, голяма част от тях учат определена специалност, но в последствие на желаят да работят по нея. От курс 23 – 24 души, само 2 – 3 започват да се занимават със специалността, по която са учили.

„Значи там най-ясно се забелязва така още първата година... най-така елементарно казано кой с желание е започнал, защото там още от 1-ви, от 9-ти клас имат учебна практика и започват първите си сглобки, столчета и там вече се вижда кой, особено учителите по практика на специалността, така могат да отсеят от 25-26 души, кои наистина стават. Приятно е друго в случая, че като са в 11, 12 клас те вече имат производствена практика, която провеждат в реални производствени условия. Значи, тия от “Технология на фината керамика и порцелана” в “Идеал стандарт”, а от “Мебелно производство и вътрешна архитектура” имаме фирма “Абанос”, тя е известна, “Паралел”, “Абес”, има “Изгрев 90”, където провеждат производствената практика и е приятно, че част от работодателите успяват още там по време на практиката, идват при нас, скоро идва директора на “Паралела” от производствената практика просто е харесал работата на 2-3 деца, които в последствие пък той ще приеме на работа.” – Директор на Техникум

Гладът за квалифицирани кадри допълнително се усилва с увеличаване на предприемаческата инициатива. По този начин едрият инвеститор, веднъж създал благоприятни условия за развитие на частна инициатива, започва да се конкурира с представителите именно на тази частна инициатива – по отношение на квалифицирана работна ръка. Младите напускат Севлиево, защото освен „трудови“ потребности, те се нуждаят и от „социални потребности“. Ето защо големите инвеститори, посредством сдружението, развиват широка социална дейност – развитие на културата, спорта, здравеопазването и т.н.

„Не, пак има (смее се). Сега вижте какво тъб, София като така столица на България във всички случаи предлага повече неща от Севлиево. За това не можем да си затворим очите. Но тук става въпрос, че ако един човек тук има примерно жилище, осигурено всичко, ааа и му се предложи една добра заплата и тъб не чувството да си в една дълбока провинция, а все пак възможности за спорт, за развлечение, за нещо той вече може да се замисли да остане тук. Докато ако това го няма, той вече въобще няма да се замисли (смее се). Ще тръгне веднага!” – Мениджър Видима Идеал

Необходимостта, от една страна, от квалифицирани работна ръка и изпускането именно на такива кадри, кара големите инвеститори да определят своите интереси в публични практики.

От друга страна, бизнесът – дребен и среден, който е в пряка зависимост от големите инвеститори, поради факта, че има осигурени клиенти, не се модернизират. Това води до производството на некачествени материали, които са и по-скъпи. Заводите се намират в условията на реална конкуренция, ето защо за тях е важно да

купуват качествени материали на изгодна цена. Техните снабдители се пренасочват към други доставчици. И по този начин една част от тях „загиват”, като предприемачи.

„Сега, тук има един друг проблем. Дребният бизнес в момента функционира и работи само заради едрия бизнес. Голямата част от тях обслужва и едрия бизнес. Те не могат да искат от него неща, които..., те трябва да направят нещо за себе си. Значи, не можеш да паразитстваш така само, и да се сърдиш..... Има, и според мен, много изхвъркнаха напред големи фирми, в качеството си, в технологичните си изисквания, а нашите си останаха на старото ниво – не инвестират, не могат да отговорят” – Кмет на Град Севлиево

Въпреки това, някои техни представители членуват в Сдружението, защото и големият инвеститор членува там. Те желаят в сдружението да се помага на бизнеса, а не да се развива социална дейност, но тъй като са слаби, като икономически субекти, техните частни интереси не придобиват публични практики.

От друга страна представители на бизнеса, които са получили първоначалния си капитал, чрез сделки с новите заводи, но са започнали да развиват дейност за външните пазари, също се нуждаят от квалифицирана работна ръка. Те членуват в сдружението основно поради тази причина.

Местната власт от своя страна, веднъж зададе определени параметри на социалната реалност в град Севлиево, трябва да отговори на повишените изисквания на севличани, които вече не искат работа, а място, където да „харчат” своите пари.

Редицата частни интереси намират публична артикулация в обществените интереси – да се развива социалният живот в град Севлиево. Това от своя страна създава условия за лично развитие и просперитет на севличани, който не биха желали да са обикновени работници или служители в един работнически град.

Особен случай – представители на дребен – среден бизнес, който не са членове на Сдружението. Това са предимно представители на дребен и среден бизнес, за който по-важно в настоящия момент е налагането на пазара и са в пряка зависимост от неговите тенденции. Тяхната дейност няма пряка връзка с едрия бизнес. На този етап от тяхното развитие качествената работна ръка не е проблем, но има и по-голям – да се наложат на пазара и да следят неговите тенденции по отношение стабилизиране и/или съхраняване на собствената си икономическа инициатива.

„Някаква показност ми се струва, че съществува в това нещо. Издиша, нещо изкуствено има... и аз не мога точно да го обясня, но това ми е така чисто субективното виждане. Имам чувството, че не съм за там.” – Собственик на птицеферма

Техните лични интереси на съвпадат с тези на другите бизнес представители. Въпреки че са продукт на особената среда в град Севлиево, веднъж обособили се, започват да се движат по собствена логика – логиката на пазарната конкуренция, която има друга форма от тази на логиката на сдружението.

„Ами аз мисля, че не съм дорасъл да се меря с тях, и затова. Имал съм покана иначе.” – Собственик на магазин и цех за производство на бельо

Основни изводи:

В Банско бизнес сдруженията са с икономическа насоченост поради характера на участниците в тях – слаби икономически субекти, чийто интереси са насочени към – преборване с държавната политика, налагане на пазара, натрупване на опит и капитал. Точно поради икономическата си слабост тези цели са неизпълними. Това превръща сдруженията по-скоро в бутафорно организации, а не в реално действащи организации, чрез които да се отстояват тези интереси по посока на публични практики за въздействие върху централната и местната власт, за предприемане на политики за стимулиране на дребния и средния бизнес. Тези политики от своя страна да му дадат възможност да се наложи на пазара и да придобие формата на мощен икономически субект. Представителите на големите инвеститори на този етап нямат икономическа изгода да артикулират своите интереси в определени публични практики за отстояване на частните си интереси, защото, от една страна, имат политическо покровителство, а от друга - съдействие от местната власт, за реализиране на определен бизнес, чиято основна цел е налагане на пазара. Местната власт не влиза в подобни организации, а ги подкрепя морално, поради силната си зависимост от централната власт. Но в момента, в който местният инвеститор започне да отправя претенции (в резултат на налагане на пазара) по отношение на чистота, бърза и ефективна дейност, поддържане на добра инфраструктура – канализация, водоснабдяване, образование, тогава слабата община ще трябва да прояви активност. В момента, в който започне да проявява, ще се освободи от политическата си протекция. Това би се реализирало само ако външният инвеститор вложи средства за модернизиранието на Банско като курортно селище, чрез което да направи града атрактивна туристическа дестинация.

В Сдружение „Севлиево 21” век са предметени частните интереси на представители на едрия и средния бизнес, като и на представителите на местната власт (това не са интереси на някой средни бизнесмени и на дребните бизнесмени). Тези частни интереси придобиват обществена форма, защото съвпадат и с изискванията на местните хора. Но веднъж вече придобили обществена форма, чрез конкретни практики

– развитие на спорт, култура, здравеопазване и т.н., те влизат в противоречие с частните интереси на отделните бизнесмени, защото при така създадите им се възможности, голяма част от хората в Севлиево го напускат, защото притежават ресурс, чрез който да постигнат по-голяма реализация на друго място, а не в малкия работнически град.

По този начин на пръв поглед съществуващата разлика между двата града придобива логично обяснение. В единия случай дребният характер на частната инициатива, насочва икономическите субекти към практики, които да стабилизират техните позиции. Но де факто това не може да се реализира под формата на публична практика, точно поради слабостта на тези субекти. В другия случай инициативата на някой субекти има публичен характер, но тя влиза в противоречие с частните интереси на същите тези субекти, инициатори на тази публична практика.

Използвана литература:

1. Бъргър, П., Капиталистическата революция, Лик, София 1998 г.
2. Бъргър, П., Покана за социология
3. Грекова, М., Деянова, Л., Кабакчиева, П., Димитров, Г., Социология за 11 клас, Просвета, София 1995 г.,
4. Димитров, Г., България в орбитите на модернизацията,
5. Елиас, Н., Що е социология?, Лик, София 1999 г.
6. Кабакчиева, П., Деянова, Л., Грекова, М., Димитров, Г., Незавършваща социология, София 1997 г.
7. Авторски колектив - Текст – анализ към изследователска практика в Град Банско
8. Благоев, Д., Модели на социална мобилност в един реиндустриализиран град
9. Аналитичен доклад на Асоциацията за социални изследвания, Какво, Защо и Как (Ще) се случи
10. Благоев, Д. – Процеси на стратификационна трансформация в България след 1989г.: Методологически предизвикателства и социално – исторически контексти на динамизация на социалния живот